

СУЧАСНА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Старенька О. М., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: starenkajaolga@gmail.com
ORCID ID:0000-0003-4098-9872

Шатохіна Є. А., здобувач другого рівня вищої освіти спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» факультету економіки та управління підприємництвом, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна
e-mail: shatohina.eliz@gmail.com

***Анотація.** У статті досліджено основні аспекти застосування системи внутрішнього аудиту на підприємстві. Проведено розгляд доцільності використання інструментів внутрішнього аудиту в діяльності підприємства. Здійснено аналіз сучасних тенденцій, методології та інструментів внутрішнього аудиту на прикладі вітчизняних підприємств. Описано основні етапи проведення внутрішнього аудиту. Доведено, що застосування системи внутрішнього аудиту в діяльності підприємства дозволить виявляти ризики та проводити управління ризиками, забезпечувати дотримання нормативів законодавства, збільшить прозорість і внутрішню довіру, підвищить якість фінансової звітності. Акцент зроблено на практичних аспектах внутрішнього аудиту та його впливу на управлінські рішення та діяльність підприємств в Україні.*

***Ключові слова:** внутрішній аудит, акт Сарбейнса-Оксла, стандарти аудиту, предмет внутрішнього аудиту, процедури внутрішнього аудиту, етапи проведення внутрішнього аудиту.*

MODERN PRACTICE OF APPLYING THE INTERNAL AUDIT SYSTEM IN THE ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE

Starenka Olha, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Accounting, Analysis and Auditing, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine
e-mail: starenkajaolga@gmail.com
ORCID ID:0000-0003-4098-9872

Shatokhina Yelyzaveta, applicant for higher education of the second level of specialty 076 «Entrepreneurship, trade and exchange activities» of the Faculty of Economics and Business Management, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine
e-mail: shatohina.eliz@gmail.com

***Abstract.** The article examines the main aspects of the application of the internal audit system in the company, considers the expediency of using internal audit tools in accounting for the company's activities. Internal audit in the field of accounting of enterprises is a real pillar of financial stability and reliability of financial reporting. The history of audit has already a century of evolution and development. It appeared in the ancient world as a tool for checking accounting and financial reporting. Initially, auditing was used mainly to verify compliance with financial regulations and to ensure the accuracy of accounting. However, over time, it became more of a strategic and managerial function aimed at supporting management decision-making and optimizing business processes. In the modern business environment, especially in the context of global financial markets and competition, the internal audit system has gained great importance. The topic of the research is aimed at the analysis and evaluation of the modern practice of applying the internal audit system in the field of enterprise accounting. Internal audit in Ukraine, as well as throughout the world, plays an important role in ensuring the efficiency and reliability of financial reporting of enterprises. Constant changes in legislation, a high level of competition and the need to meet international standards create additional pressure on enterprises to maintain a high standard of management and control. An analysis of modern trends, methodologies and tools of internal audit was carried out on the example of an enterprise in Ukraine. The main stages of internal audit in practice are described. The study examines the importance of this system for ensuring the reliability and accuracy of financial reporting of Ukrainian enterprises. Emphasis is placed on practical aspects of internal audit and its influence on management decisions and activities of enterprises in Ukraine.*

***Key words:** internal audit, the Sarbanes-Oxley Act, auditing standard,; subjects of internal audit, internal audit procedure, stages of internal audit.*

JEL Classification: M400, M420.

Постановка проблеми. Система внутрішнього аудиту є важливою складовою управлінського контролю та корпоративного управління підприємствами в усьому світі. Внутрішній аудит спрямований на оцінку ефективності управлінських процесів, виявлення ризиків та антикризове управління, а також забезпечення надійності фінансової звітності. У світлі зростаючих вимог до фінансової звітності, внутрішній аудит стає дедалі важливішим інструментом для забезпечення довіри інвесторів, кредиторів і громадськості. Дослідження цієї теми допоможе з'ясувати, як система внутрішнього аудиту може справлятися з сучасними викликами управління та контролю на підприємствах, а також виявити шляхи підвищення її ефективності в умовах глобалізації та швидких змін на ринках.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми та тонкощі практики при застосуванні інструментів системи внутрішнього аудиту на підприємстві розглядали у своїх працях такі вітчизняні вчені, як Г. Кобилянська, В. Бобошко, В. Онищенко, В. Марінова, О. Котович, В. Бляск, З. Б. Литвин та інші. Особлива увага приділяється питанням оцінки ефективності внутрішнього аудиту та впровадження рекомендацій для покращення його процесів, ролі внутрішнього аудиту в управлінні ризиками та забезпеченні дотримання законодавства та регулятивних вимог, впливу сучасних технологій, зокрема цифрової трансформації, на методику та практику внутрішнього аудиту.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Нині постає питання правильної оцінки внутрішнього аудиту як інструменту в управлінні підприємством, а саме як оцінити внутрішній аудит не лише з погляду забезпечення ним дотримання нормативних вимог, а й у якості інструменту для покращення управлінських рішень та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Вирішення цієї проблеми актуальне і вимагає подальших досліджень та обговорення, як у глобальному, так і українському контексті.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення та вивчення сучасних методів, технік та інструментів, що використовуються в практиці внутрішнього аудиту на підприємствах.

Основний матеріал. Система внутрішнього аудиту є важливою складовою успішного функціонування сучасних підприємств у всьому світі. Вона стала необхідністю в умовах постійної зміни бізнес-середовища, стрімкого розвитку технологій та зростання конкуренції. Внутрішній аудит сприяє підтримці ефективного управління, виявленню ризиків та вдосконаленню системи обліку на підприємстві.

За визначенням Міжнародного інституту внутрішніх аудиторів, внутрішній аудит – це така незалежна, об'єктивна діяльність з надання впевненості та консультативних послуг, що має приносити користь організації та покращувати її діяльність.

Внутрішній аудит допомагає організації досягнути поставлених цілей, використовуючи систематизований та послідовний підхід до оцінки та підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю та корпоративного управління.

Загальна ціль внутрішнього аудиту – допомога органам управління у здійсненні ефективного контролю над різними ланками системи внутрішнього контролю. Під головним завданням внутрішніх аудиторів слід розуміти забезпечення задоволення потреб органів управління в частині надання контрольної інформації по різних питаннях, що їх цікавлять.

Поступовий розвиток служби внутрішнього аудиту відбувався з таких причин. Відомо, що загалом велика кількість підприємств по всьому світу страждає від:

- неефективного використання різного роду ресурсів (людських, фінансових, матеріальних);
- нестачі необхідної для прийняття правильних рішень інформації;
- ненавмисного і навмисного спотворення звітності;
- прямого шахрайства з боку персоналу та управлінців.

Протягом останніх десятиліть можна визначити також достатньо цікаву тенденцію зміни пріоритетів інвесторів підприємств. Так, до 90-х років

XX-го століття найбільш важливим питанням для бенефіціарів було питання достовірності фінансової звітності підприємства. У період з 90-х років до 2002 року важливим стало питання корпоративного управління. І лише починаючи з 2002 року одним із важливих ключових аспектів аудиту стала ефективність системи внутрішнього контролю (або ризико-орієнтований підхід).

Вперше було визначено такі постулати внутрішнього контролю: корпоративна відповідальність за фінансові звіти зобов'язує управління організувати, оцінювати, надавати висновки щодо ефективності внутрішнього контролю, що стосується не тільки самої звітності, а й усіх бізнес-процесів, що впливають на неї; вимагає розробки та

впровадження процедур, що направлені на розкриття важливої та правдивої інформації про становище компанії; затверджує відповідальність керівництва за встановлення і підтримку роботи адекватної структури внутрішнього контролю та процедур фінансової звітності.

Загалом розвиток внутрішнього аудиту відзначається зростанням його важливості, комплексністю та технологічністю. Організації все більше розуміють, що ефективний внутрішній аудит є ключовим елементом їхнього управління ризиками та досягнення стратегічних цілей. З кожним роком стає все більш актуальним питання підвищення якості проведення внутрішнього аудиту [1]. За цих обставин важливо розглянути необхідність використання систем внутрішнього аудиту в сучасному українському бізнесі.

Система внутрішнього контролю як окрема ланка на підприємстві також застосовується й в українській практиці внутрішнього аудиту та має свою особливу інтерпретацію.

Предметом внутрішнього аудиту в Україні найчастіше є: збереженість активів, шахрайство персоналу, формалізація бізнесу (або виявлення шахрайських «схем» на рівні керівництва), внутрішній консалтинг, ризики бізнесу; ризики системи управління.

Беручи до уваги предмети перевірок і моніторингу, визначаються й такі основні процедури практики українського внутрішнього аудиту (рис. 1).

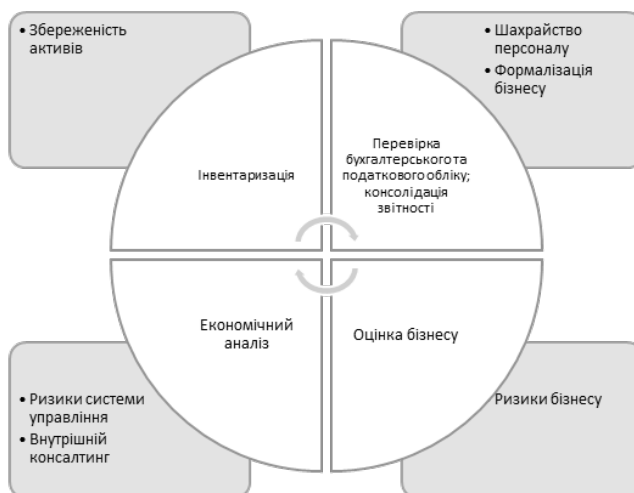

Рис. 1. Основні процедури внутрішнього аудиту в Україні, пов’язані з предметом дослідження

Джерело: складено авторами за матеріалами [2].

Але звичайно, будь-яка процедура аудиту має зв’язок з усіма елементами предмету дослідження та має ефект перетинання результатів перевірки кожного процесу аудиту. Орієнтуючись на вищеперераховані процедури перевірок, можна визначити приблизно п’ять напрямків роботи сучасних українських служб внутрішнього аудиту підприємств:

- 1) Удосконалення процесу оцінки ризиків та механізмів виявлення та моніторингу нових ризиків для бізнесу.
- 2) Встановлення більш тісного взаємозв’язку завдань служби внутрішнього аудиту та бізнес-цілей організації.
- 3) Скорочення загальних витрат на службу внутрішнього аудиту без зниження рівня покриття ризиків.

На практиці ж особливу увагу система внутрішнього аудиту приділяє вдосконаленню процесу оцінки та моніторингу ризиків. Однією з задач системи внутрішнього контролю є зниження рівня залишкового ризику до прийняттого (вимірюється різницею між наявним ризиком та загальним контролем на підприємстві). Зменшення ризику означає застосування заходів, що сприятимуть зменшенню або повному усуненню ймовірності виникнення ризиків та їх впливу [3].

Для ефективного зниження ризику в організації внутрішній аудит проводить спеціальні процедури контролю [4]. Це такі політика та процедури в додаток до середовища контролю підприємства, що розроблені управлінським персоналом для досягнення конкретних цілей суб’єкта господарювання.

Наразі на сучасних підприємствах застосовуються такі групи процедур, як: адекватне

розділення обов'язків, наявність ефективних процедур санкціонування, документування та системні облікові записи, фактичний контроль за активами та записами, здійснення незалежних перевірок [5]. Паралельно до основних процедур застосовуються додаткові процедури тестування контрольних моментів, такі як: анкетування співробітників, перевірка документів та записів, спостереження та повторне виконання.

Також окремо приділяється увага проведенню аудиту фінансів, процедури якого найчастіше застосовуються на великих підприємствах [6]. Але доцільно було б застосовувати подібну практику і в компаніях інших видів.

Внутрішній контроль кредиторської та дебіторської заборгованості також є невід'ємною часткою процедур внутрішнього аудиту, він допомагає налагодити систему своєчасного інформування керівництва в момент настання виконання заборгованостей або їх отримання [7].

На підприємстві внутрішній аудит є окремою ланкою, його структурним підрозділом. На відміну від зовнішнього аудиту, до якого долучаються лише сертифіковані аудиторів, які включені до Реєстру суб'єктів аудиторської діяльності, до служби внутрішнього аудиту долучаються окрім них також і обрані підприємством спеціалісти з певною кваліфікацією та досвідом, нерідко й самі ж його працівники. Також внутрішній аудит, як і зовнішній, регламентується певними стандартами. Стандарти зовнішнього аудиту: Міжнародні стандарти аудиту (МСА) [8], надання впевненості та етики (затверджується Міжнародною федерацією бухгалтерів). Внутрішній аудит керується Міжнародними професійними стандартами внутрішнього аудиту, які затверджуються Міжнародним інститутом внутрішніх аудиторів.

В Україні також існують затверджені стандарти внутрішніх аудиторів, основи яких витікають із стандартів міжнародних [9].

Дотримання норм, правил та певної етики, наведеної у стандартах аудиту, сприяє чіткому та більш повному досягненню цілей протягом всього процесу моніторингу та контролю достовірності інформації на підприємстві.

Для впровадження на підприємстві системи внутрішнього аудиту, яка відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості, ефективності і дотриманні стандартів внутрішнього контролю та управління, здійснюється оцінка та аналіз діяльності з метою виявлення потенційних ризиків, недоліків і покращення бізнес-процесів. Нами запропоновано такий порядок здійснення внутрішнього аудиту на підприємстві:

1. Перший етап – етап планування та підготовки. Система внутрішнього аудиту розпочинається з планування своїх дій. Це включає визначення пріоритетів, вибір областей внутрішнього аудиту та розробку аудиторських програм. На цьому етапі визначаються цілі, очікування та методологія аудиту.

2. Етап дослідження та збору інформації. Аудитори проводять дослідження, аналізують документацію, спілкуються з працівниками та керівництвом підприємства [10]. Вони збирають інформацію про

бізнес-процеси, фінансові операції, системи контролю, політики та процедури.

3. Етап оцінки внутрішнього контролю. Аудитори аналізують ефективність системи внутрішнього контролю підприємства. Вони виявляють потенційні слабкі місця, ризики, а також тиск на дотримання стандартів і законів.

4. Етап виявлення недоліків та рекомендацій. Аудитори виявляють області, які потребують покращень, і надають рекомендації з оптимізації бізнес-процесів. Це можуть бути пропозиції щодо підвищення ефективності, зниження ризиків, покращення систем внутрішнього контролю і дотримання нормативів.

5. Складання звіту. Після завершення аудиту аудиторів підготовлюють докладний звіт, в якому описують свої спостереження, висновки і рекомендації. Цей звіт представляється керівництву підприємства і також може використовуватися у взаємодії з зовнішніми регулюючими органами.

6. Останній етап – моніторинг та подальші дії. Наступним кроком є моніторинг виконання рекомендацій і змін, впроваджених на основі аудиторських висновків. Система внутрішнього аудиту продовжує відстежувати процеси і проводити періодичні аудити для забезпечення стійких покращень.

Застосування системи внутрішнього аудиту на підприємстві має численні позитивні моменти. Система відіграє важливу роль у забезпеченні успішного функціонування та розвитку підприємства, має цінність у таких аспектах: виявляє ризики та проводить управління ризиками, забезпечує дотримання нормативів законодавства, збільшує прозорість і внутрішню довіру, попереджує шахрайство, підвищує якість фінансової звітності.

Загалом система внутрішнього аудиту в діяльності сучасного підприємства сприяє підвищенню ефективності, зниженню ризиків і покращенню довіри стейкхолдерів, що допомагає підприємству досягти стабільного та стійкого розвитку.

Висновки. Проведення процедур внутрішнього аудиту – незалежної, об'єктивної діяльності з надання впевненості та консультаційних послуг, що приносить користь підприємству та покращує його діяльність – нині є достатньо важливим процесом для нього з погляду моніторингу та контролю.

Застосування системи внутрішнього аудиту на підприємстві має численні позитивні моменти, а саме: виявляє ризики та проводить управління ризиками, забезпечує дотримання нормативів законодавства, збільшує прозорість і внутрішню довіру, попереджує шахрайство, підвищує якість фінансової звітності і стає підтримкою керівництва в управлінні.

Внутрішній аудит на підприємствах України має великий потенціал для подальшого розвитку, оскільки бізнес у країні стикається зі зростаючою складністю та невизначеністю. Застосування сучасних технологій, підвищення професіоналізму аудиторів та надання їм можливостей використовувати аналітичні інструменти дозволить покращити контроль та управління фінансами на українських підприємствах.

Список літератури

1. Starenka O. Risk assessment in the internal control system of an enterprise. Transformation of economics, finance and management in the context of world globalization : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2023. P. 179-198.
2. Turetken O., Jethefer S., Ozkan B. Internal audit effectiveness: operationalization and influencing factors. Managerial Auditing Journal. 2020. Vol. 35. №. 2. P. 238-271.
3. Онищенко В., Марінова В. Внутрішній контроль як фактор ефективності інформаційної системи бухгалтерського обліку. Economy and society. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-60> (дата звернення: 13.07.2023).
4. Сакун А. Внутрішній аудит облікової політики підприємства. Methods of improving the economy, tourism and management. 2023. P. 48–56. URL: <https://doi.org/10.46299/isg.2023.mono.econ.1.1.5> (дата звернення: 28.07.2023).
5. Литвин З. Б. Організація внутрішнього аудиту на підприємстві. The 10 th International scientific and practical conference “Eurasian scientific discussions”(October 23-25, 2022). Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. С. 412.
6. Овчарова Н., Горбань П. Внутрішній аудит доходів підприємства: організаційно-методичні засади. Економіка та суспільство. 2022. № 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-20> (дата звернення: 29.07.2023).
7. Шендригоренко М., Ротозєєнко Ю. Облік і внутрішній аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками. ЛОГОС. Мистецтво наукової думки. 2019. № 8. С. 26–30. URL: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.08.005> (дата звернення: 29.07.2023).
8. Spitsyna N. V., Kravtsova S. V. Internal Audit: Approaches to Definition, Differences from External Audit. Business Inform. 2020. Vol. 5, no. 508. P. 342–348. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-342-348> (date of access: 29.07.2023).
9. Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту : Наказ М-ва фінансів України від 04.10.2011 р. № 1247 : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11#Text> (дата звернення: 31.07.2023).
10. Про затвердження Порядку проведення внутрішнього аудиту (контролю) у фінансових установах : Розпорядж. Нац. коміс., що здійснює держ. регулювання у сфері ринків фінанс. послуг від 05.06.2014 р. № 1772. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-14#Text> (дата звернення: 30.07.2023).

References

1. Starenka, O. (2023). Risk assessment in the internal control system of an enterprise. Transformation of economics, finance and management in the context of world globalization : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 179-198.
2. Turetken, O & Jethefer S & Ozkan B. (2022). Internal audit effectiveness: operationalization and influencing factors. Managerial Auditing Journal, 35, 2, 238-271.
3. Onishchenko, V & Marinova, V. (2022). Vnutrishniy kontrol yak faktor effektivnosti informatsiyanoi sistemi bukhgalterskogo obliku. Economy and society. 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-60>

org/10.32782/2524-0072/2022-40-60 (accessed July 13, 2023). [In Ukrainian].

4. Sakun, A. (2023). Internal control as a factor of the effectiveness of the accounting information system. Methods of improving the economy, tourism and management. 48–56. URL: <https://doi.org/10.46299/isg.2023.mono.econ.1.1.5> (accessed July 28, 2023). [In Ukrainian].

5. Litvin, Z. B. (2022). Organizatsiya vnutishnogo auditu na pidpriyemstvi. The 10 th International scientific and practical conference “Eurasian scientific discussions”(October 23-25, 2022). Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain, 412. [In Ukrainian].

6. Ovcharova, N & Gorban, P. (2022). Internal audit of the company's income: organizational and methodological principles. *Ekonomika ta suspilstvo*, 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-20> (accessed July 29, 2023). [In Ukrainian].

7. Shendrigorenko, M & Rotozyeenko, Yu. (2019) Accounting and internal audit of payments with suppliers and contractors. *ΛΟΓΟΣ. Mistetstvo naukovoyi dumki*, 8, 26–30. URL: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.08.005> (accessed: July 29, 2023). [In Ukrainian].

8. Spitsyna, N. V & Kravtsova, S. V. (2020). Internal Audit: Approaches to Definition, Differences from External Audit. *Business Inform*, 5, 508, 342–348. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-342-348> (accessed: July 29, 2023). [In Ukrainian].

9. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023). On Approval of the Standards of Internal Auditing (Order №1247, November 4). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1219-11#Text> (accessed July 31, 2023). [In Ukrainian].

10. National. commission, which carries out the state. (2014). On Approval of the Procedure for Conducting Internal Audit (Control) in Financial Institutions (Order №1772, June 5). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-14#Text> (accessed July 30, 2023). [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.09.2023

Прийнята до публікації 24.09.2023